Information culture and spirituality

Odiljon BOYNAZAROV¹

Samarkand State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received June 2021

Received in revised form

20 June 2021

Accepted 15 July 2021

Available online

15 August 2021

Keywords:

thinking,
consciousness,
innovation,
information,
idea,
culture,
education,
science,
development,
virtual scientist,
renewal,
internet,
social network,
technology and technology.

ABSTRACT

In this article, as a result of the rise of the innovative thinking of young people who are the main pillars of the present era, the further development of society and the emergence of competitive cadres in the world of Science, the correct adoption of the information culture that has arisen in the activity of mankind in the era of innovative technologies and communications. At the same time, the narration of Information Culture has a comprehensive idea of how important it is in the life and growth of society. Together with teaching young people to think creatively, giving information about the formation of Information Culture in the minds of young people and immunizing them in relation to this concept, as well as the use of social networks for the right purpose were given information about spiritual and educational work in our country today.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Bugungi kunda informatsion madaniyat va ma'naviyat

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

Tafakkur,
ong,
innovatsiya,
informatsiya,
g'oya,
madaniyat,
ta'lim,
ilm-fan,
taraqqiyot,
virtual olam,

Ushbu maqolada hozirgi davrning asosiy tayanchi bo'lgan yoshlarning innovatsion tafakkurining yuksalib borishi natijasida jamiyatning yanada taraqqiylashuvi va ilm-fan olamida raqobatbardosh kadrlarning vujudga kelishi, bugungi kunda innovatsion texnologiyalar va kommunikatsiyalar davrida insoniyat faoliyatida yuzaga kelgan informatsion madaniyatni innovatsion tafakkur doirasida to'g'ri qabul qilish va yetarli darajada amaliyotga tadbiq qilish borasida mulohazalar keltirib o'tilgan. Informatsion madaniyat rivoji ayni vaqtda jamiyat

¹ Independent researcher, Samarkand State University, Samarkand, Uzbekistan.
E-mail: odiljon.boynazarov@univ-silkroad.uz.

yangilanish,
internet,
ijtimoiy tarmoq,
texnika va texnologiya.

hayoti va yuksalishida qanchalik muhim ahamiyat kasb etishi to'g'risida atroflicha fikr yuritilgan. Yurtimizda bugungi kunda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni kuchaytirish, yoshlarni ijodiy tafakkur qilishga o'rgatish bilan birgalikda jamiyatda yoshlar ongida information madaniyat tushunchasini va mazkur tushunchaga nisbatan immunetitni shakllantirish, hamda ijtimoiy tarmoqlardan to'g'ri maqsadda foydalanish borasida ma'lumotlar berib o'tilgan.

Информационная культура и духовность сегодня

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

мышление,
сознание,
инновация,
информация,
идея,
культура,
образование,
наука,
прогресс,
виртуальный мир,
новшества,
интернет,
социальная сеть,
техника и технологии.

В данной статье рассмотрены вопросы дальнейшего развития общества и формирования конкурентоспособных кадров в мире науки в результате роста инновационного мышления молодежи, являющегося основной опорой современности, правильного принятия и адекватного практического применения в рамках инновационного мышления информационной культуры, сложившейся сегодня в деятельности человечества в эпоху инновационных технологий и коммуникаций. Подробно рассмотрено, какое значение играет развитие информационной культуры в жизни и становлении общества. Наряду с усилением духовно-просветительской работы в нашей стране, обучением молодежи творческому мышлению в обществе представлена информация о формировании в сознании молодежи понятия информационной культуры и иммунитета к этому понятию, а также о правильном использовании социальных сетей.

Hozirgi kunimizda innovatsion texnika va texnologiyalarning tezlik bilan rivojlanib borishi insoniyatning eng bebaho vaqtini, hamda o'zaro masofaviy aloqalarni qisqartirib, butun jahonda global sivilizatsiyasi bilimlariga keng miqyosda yo'l ochib bermoqda. Alloh taolo barcha maxluqotlar ichida insonni ongi va tafakkuri ila afzal qildi. Va shu bilan birgalikda insoniyat tashqi olam bilan o'zaro munosabatda axborot almashina boshlagan. Alloh taolo insoniyatning tafakkur faoliyati haqida, "Albatta, bunda tafakkur qiladigan kishilar uchun alomatlar bordir", – deydi. Ilmiy tomondan yondashadigan bo'lsak tafakkur – bu insonning narsalar muhim xossalari va munosabatlarini izchil, bilvosita va umumiy aks ettirishidir.[1, B. 60]. Jamiyat, davlat tushunchasi paydo bo'libdiki, har qaysi jamiyat va davlatning barqaror yuksalishi, hamda rivojlanishi insongagina bog'liq bo'lgan jarayonlardan biri, ya'ni yosh avlodning ilmiy, ma'naviy, axloqiy va diniy salohiyatiga bog'liq bo'lib kelgan. Sh. Mirziyoyev ta'biri bilan aytganda: "Bugun biz davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini tubdan yangilashga qaratilgan innovatsion rivojlanish yo'liga o'tmoqdamiz. Bu bejiz emas albatta, chunki zamon shiddat bilan rivojlanib borayotgan hozirgi davrda kim yutadi? Yangi fikr, yangi g'oyaga, innovatsiyaga tayangan davlat yutadi". [2, B. 20]. Hozirgi taraqqiyot asrida yashar ekanmiz, innovatsion tafakkur doirasida, innovatsion texnika va texnologiyalarni chuqur o'rganish, axborotlashgan jamiyat sari kirib borish, virtual olam ne'matlaridan to'g'ri yo'lda foydalana bilish

jamiyatda informatsion madaniyatni namunali tarzda shakllantira oladi. Shuningdek Texnika va informatsion texnologiyalar falsafasi yuzaga kelib, uning asosiy maqsadi quyidagicha e'tirof etilib kelinmoqda;

Birinchidan. Bu maxsus amaliyotga yo'naltirilgan fan bo'lib, u texnikani modernizatsiyalash ishlarini amalga oshirishda nazariy asos bo'lib xizmat qiladi, moddiy va ma'naviy ishlab chiqarish tizimini shakllantirish, rivojlantirishda amaliy ahamiyatga ega.

Ikkinchidan. O'quv-tarbiyaviy ahamiyatga ega fan, chunki kishilarning texnika va texnologiyalar to'g'risidagi tasavvurlarini bilimlarini kengaytiradi, ularda texnikaviy tafakkurni, dunyoqarashni tarkib toptirishga, texnika va texnologiyalarning mohiyati, rivojlanishi va istiqbollarini tushunib olishga yordam beradi.

Uchinchidan. Mamlakatimiz xalqlarining kelgusidagi taqdiri, ularning orzu-umidlari, erkin-va farovon turmush kechirish uchun bajaradigan ishlarni yengillashtirib, ularning ishlab chiqarish va turmushda qiladigan mehnatining samaradorligini oshirishda ma'naviy ilhom vazifasini o'taydi [3, B. 26–27].

Biz informatsion madaniyatni umumiy ko'rinishda o'rganishimizdan avval "informatsiya" so'zining tub ma'nosini bilishimiz, tahlil qilishimiz lozim. Demak, "informatsiya" lotincha "information"- tushuntirish, bayon qilish degan ma'noni anglatadi.

Informatsiya:

1. Odamlar bir-biriga og'zaki, yozma yoki boshqa usulda beradigan axborot. Shuningdek, axborot berish va olish jarayoni tushuniladi.

2. Fan va texnikadagi tushuncha. Bu tushuncha faqat odamlar orasidagi axborotni emas, balki odam bilan avtomat, avtomat bilan avtomat (kibernetekada) o'rtasidagi axborotni, hayvonlarda va o'simliklar o'rtasidagi signallar almashinuvini ham o'z ichiga oladi. XX-asrning 50-yillaridan boshlab, turli hodisa va jarayonlarni tavsiflashda informatsiya tushunchasidan foydalanishga harakat qilib kelinmoqda [4]. Hozirgi axborotni qabul qiluvchi va uni keng ommaga targ'ib qiluvchi tizim bu ommaviy aloqa vositasiga aylangan internet tarmog'i ya'ni virtual olam bo'lib, unda bir qator imkoniyatlari bilan birgalikda salbiy jihatlari ham mavjud. Shunday ekan, bugundi kunda real voqeilikni unutilib virtual olamda yashayotgan yoshlarimiz ham borligi achinarli holatdir. Internet tizimidan qay tartibda foylanish, uning qudratli kuchidan nimalarni yaratishimiz mumkinligi to'g'risida Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev bu borada quyidagi ta'kidni i keltirib o'tgan: "Albatta, biz internet va boshqa zamonaviy axborot manbalarining o'rni va ahamiyatini inkor etmaymiz. Bugungi hayotimizni Internetsiz tasavvur qilishning o'zi qiyin. Shuni hisobga olgan holda, ...Internet tizimi orqali ma'naviy targ'ibot ishlarini, jumladan, elektron kitobxonlikni kuchaytirish zarur. Nega deganda, biz farzandlarimizning ongi, dunyoqarashi asrlar davomida sinovdan o'tgan, yuksak ma'naviyat xazinasini bo'lgan jahon va milliy adabiyotimiz asosida emas, balki qandaydir shubhali, zararli axborotlar asosida shakllanishiga beparvo qarab turolmaymiz" [5, B. 592]. Informatsion-Kompyuterli inqilobning ajoyib natijalaridan biri bu intellectual texnologiya tizimining yaratilishi bo'ldi. Shuni aytish kerakki o'ziga xos informatsion tizimlar hayvonlarda inson foliyatida, kompyuterlarda mavjuddir. [6, B. 58.] Informatsiya (axborot) jamiyatning asosiy mahsuloti va bosh qadriyatlaridan biriga aylanmoqda. Ijtimoiy hayotni kompyuter lashtirish va axborotlashtirish inson faoliyati miqyosini kengaytiradi, alternativ yo'llarni tanlash yoki erkin faoliyatni sharti bo'lgan kelajakni, kelajakda bo'ladigan hodisalar modelini aniqroq tuzishga ancha yordam beradi. Demak, inson erkinligini miqyosi sifat va mikdor jihatdan ortadi, tasodif yoki muhit bo'lmagan oqibatlardan qaramligi kamayadi. Bu narsani amalga oshishi uchun yana bitta omilni bo'lishi kerak. Bu ham bo'lsa – ijtimoiy hayotni demokrat-

lashtirishni chuqurlashtirish va kengaytirish kompyuter va informatsion tizimlar davlat va muassasalar qo'liga nihoyatda kuchli qurol beradi. Bu tizim orqali davlat fuqarolarini har bir qadami, so'zi, hatti-harakatini nazorat qilishi mumkin [7]. Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev BMT Bosh Asambleyasi 72-sessiyasida shunday ta'kidni keltirib o'tgan "Bugungi dunyo yoshlari-son jihatidan butun insoniyat tarixidagi eng yirik avloddir, chunki ular 2 milliard kishini tashkil etmoqda. Sayyoramizning ertangi kuni, farovonligi farzandlarimiz qanday inson bo'lib kamolga yetishi bilan bog'liq. Bizning asosiy vazifamiz – yoshlarning o'z salohiyatini namoyon qilishi uchun zarur sharoitlar yaratish, zo'ravonlik g'oyasi "virusi" tarqalishining oldini olish. Buning uchun yosh avlodni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, uning huquq va manfaatlarini himoya qilish borasidagi ko'p tomonlama hamkorlikni rivojlantirish lozim, deb hisoblaymiz. Shu munosabat bilan O'zbekiston globallashuv va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari jadal rivojlanib borayotgan bugungi sharoitda yoshlarga oid siyosatni shakllantirish va amalga oshirishga qaratilgan umumlashtirilgan xalqaro huquqiy hujjat – BMTning Yoshlar huquqlari to'g'risidagi xalqaro konvensiyani ishlab chiqishni taklif etadi. Bizning nazarimizda, mazkur hujjatni imzolaydigan davlatlar ushbu sohani o'z ijtimoiy siyosatining asosiy va muhim hayotiy ustuvor yo'nalishlaridan biri darajasiga ko'tarish bo'yicha qat'iy majburiyatlarni o'z zimmasiga olishi kerak" [8]. Shuningdek, ta'lim hayot tarzimizdagi eng muhim bosqich bo'lib, tizimning asosiy vazifasi va maqsadi kelajak avlodni har tomonlama mukammal va raqobatbardosh qilib shakllantirish, hamda rivojlantirishdir. Shu nuqtai nazardan olib qaraganda bugungi kunimizda ta'lim tizimida qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan:

- eng avvalo ta'limga o'z soxasining yetuk mutaxassis bo'lgan, o'z ustida tinimsiz izlanishlar olib boruvchi tajribaga ega malakali kadrlar bilan ta'minlash;
- ta'lim berish jarayonida zamonaviy va qiziqarli metodlardan, innovatsion texnika, hamda texnologiyalardan foydalanish;
- nazariyaga nisbatan amaliyotning yuqori darajadiligini ta'minlash; Hozirgi vaqtda yoshlarimizning innovatsion tafakkuri, informatsion madaniyati, internet olami bilan uzviy aloqalarining yuksalishi natijasida har qanday sohada maqsadli natijalarga erishilmoqda. Shu bilan bir qatorda innovatsion tafakkur natijasida vujudga kelgan texnologiyalar hozirgacha his qiluvchi miyamizning zaif algoritmlaridan foydalanib kelmoqda. Texnika va texnologiya bizni kamroq bardoshli qilib, ko'proq turli oldi-qochdi o'yin kulgularga, ko'ngilxushliklarga moyil qilish ustida ko'p ishladi. Texnologiyalar sayyoramizdagi ko'pchilikni qashshoqlik va zolimlikdan xalos qilgan bo'lsa ham, u yangi turdagi zulmni ishlab chiqardi: bo'sh va ma'nosiz xilma-xillik, keraksiz tanlovlarning cheksiz oqimi [9, B. 231]. Har bir inson taffakur darajasi va bilimi natijasida jamiyatda ma'lum bir mavqeiga ega bo'ladi. Insoniyatning butun umri mobaynida erishgan asosli bilimlari, umrining so'ngigiga qadar hamroh bo'ladi. Quyida keltirigan e'tirofdan kelib chiqqan holda, ayni kunda butun jahon hamjamiyati informatsion madaniyatiga nima uchun yoki nima sababdan ehtiyoj sezamiz degan savolga javob qidiradigan bo'lsak, har xil soha vakillari o'zlarining tajribaviy faoliyatida kelib chiqqan holda turlicha mulohaza yuritishi tabiiy holat albatta, shunday ekan biz faylasuflar o'z faoliyatimizdan kelib chiqqan holda quyidagi fikrni ilgari suramiz. Demak, bugungi kunda butun dunyo jamiyatida axborotning qiymati va qimmatini ortib, u sanoat jamiyatidan axborotlashgan ommaviy jamiyatga aylanib bormoqda. Kundalik hayotimizning sekundlar mobaynida o'ta o'zgaruvchanligi axborotlashgan ommaviy jamiyatda bir qancha yangi atributlarni yuzaga keltirmoqda;

– Insoniyat tomonidan atrof-muhit doirasida o'zlashtirilgan axborot va bilim har qanday jamiyatning asosiy o'zgartiruvchi kuchiga aylanadi;

– Turli xil ishlab chiqaruvchi sanoatning rivojlanib borishi hamda, ijtimoiy texnologiyalarning yangilanish sikli 6-8 yilni tashkil etgan holda, avlodlar almashinishi suratidan o'sib ketadi;

– Zamonaviy uzluksiz ta'lim va o'zida yana bir yangi ixtisoslikni yarata olish qobiliyati shaxsning jamiyatda ijtimoiy mavqei va statusini saqlab qolishning ajralmas qismiga aylanadi;

– Har bir insonning taqdiri yangi axborotni o'z vaqtida topish, qabul qilish, samarali foydalanish va amaliyotga tadbqiq etish qobiliyatiga bog'liq bo'ladi.

Butun insoniyat sivilizatsiyasining informatsion jamiyatga qadam qo'yishi – Jamiyatda informatsion madaniyat shakllanishiga, insonlarni yangi hayot turmush tarziga va yuqori avtomatlashtirilgan axborot muhitida professional faoliyatga o'z vaqtida tayyorlash, bu muhitda mustaqil ravishda harakat qilishga, muhit imkoniyatlaridan to'laonli ravishda samarali foydalanish va salbiy kuch ta'sirlaridan himoyalanihga o'rgatish kabi jiddiy qarashlarni yuzaga keltira boshladi. Axborotlashgan jamiyatda informatsion madaniyat shakllanishidagi muammolar, avvalambor shu jamiyatda inson qadr-qiymatining qay darajada mutlaq ahamiyatga ega ekanligi bugungi kunda butun jahon xalqaro hamjamiyatining diqqat markazidagi global mavzulardan biri bo'lmoqda. Axborotlashgan jamiyatda informatsion madaniyatni to'laonli darajada yuksaltirish, insonlarni zamonaviy innovatsion hayotga maxsus tayyorlash zarurati nufuzli inson huquqlarini har tomonlama himoyalovchi turli xalqaro tashkilotlarning sammitlarida ko'rib chiqilib, maxsus dastur va qonunlar qabul qilinmoqda. Misol sifatida, YUNESKO ning "Axborot hamma uchun" dasturi va IFLA ning "Axborot savodxonligi" bo'limi faoliyatini keltirishimiz ayni muddaodir. Yuqorida keltirilgan muammolar mazmuniy jihatdan informatsion madaniyat ta'rifida o'z aksini topganligini ko'rish qiyin emas. Hozirgi kunda yosh avlodga fanlarni o'rgatish muhim bo'lsa-da, ularga bugungi vaqtda biznes, davlat va korporativ ishlarning muhim talabi bo'lgan innovatsion tizim, dastur va texnologiyalarni chuqur o'rganish, hamda information madaniyat tushunchasini inson ongida gavdalan-tirish juda muhim omillardan biri. Yoshlarda bugungi kun talabi bo'lgan mahorat va noyob qobiliyatlarni singdirish orqali biz nafaqat shaxsiy hayotlarini to'g'ri yo'lga qo'yishga sharoit yaratib berish va yorqin kelajakni yaratishga qodir bo'lgan insonlarni tarbiyalashimiz ayni muddaodir.

Yuqoridagi fikrlar yuzasidan quyidagi xulosaga kelamiz:

Birinchidan, hozirgi taraqqiylashib borayotgan informatsionlashgan davrda va jamiyatda, har birimizning faoliyatimiz so'zsiz innovatsion texnika va texnologiyalar bilan o'zaro bog'lanib bormoqda. Ayni vaqtda innovatsion texnologiyalar va internet olamisiz hayotimizni tasavvur qilib bo'lmaydigan vaqtda tarmoqlardan o'rinsiz ma'lumotlarni qidirish bilan ovvora bo'lmasdan, uning ijobiy imkoniyatlaridan yurtimiz shon-shuhratini dunyo miqyosida targ'ib qilish, hamda o'zimizning maqsadli ehtiyojlarimizni qondirish maqsadida foydalansak yanada ulkan zafarlarga ega bo'la olamiz.

Ikkinchidan, bizga ma'lumki, ayni paytda butun dunyo jamiyatida innovatsion texnologiyalarning qiymati tobora ortib bormoqda. Shu boisdan, yoshlarning innovatsion g'oya va tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash borasidagi islohatlarni yuksaltirish, avvalo, mazkur yo'nalishda yaratilayotgan dastur va qonunlarni takomillashtirish masalasi qonun ijodkorlari oldiga katta mas'uliyat yuklamoqda. Bunda, ayniqsa, tadqiqot ishlari bilan mashg'ul, yangi zamonaviy loyihalar ustida ishlayotgan izlanuvchan, iqtidorli yoshlarni

yanada rag'batlantirish, innovatsion texnologiyalarni barcha soha tarmoqlariga keng jalb etishda ularning salohiyatidan to'g'ri va samarali foydalanish, eng muhimi, aholining eng harakatchan, serg'ayrat qatlami vakillarining imkoniyatini to'g'ri baholash masalalarida amaldagi imkoniyatlarni qayta ko'rib chiqish va takomillashtirish ustuvor vazifa sifatida xizmat qiladi.

Uchinchidan, har bir sog'lom ong sohibi o'zida innovatsion tafakkurlash qobiliyatini imkoniyat darajasida shakllantira olsa, atrofdagilarga nisbatan noodatiy tarzda kengroq va tushunarliroq fikr yurita oladi, o'z nutqini erkin bayon qila oladi, hamda hayotda o'zining yuqori mavqeiga ega bo'ladi. Shunday ekan o'z ustimizda doimo izlanishda va harakatda bo'lishimiz bugungi zamon talabidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Sultanova G.S. Bilish falsafasi. O'quv-uslubiy qo'llanma. Samarqand. 2020, – B. 159.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017-yil 22-dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasida so'zlagan nutqi. T.: "O'zbekiston". NMIY, 2018. – B. 20.
3. Yaxshilikov J.Ya., Muhammadiyev N.E. Texnika va information texnologiyalar falsafasi. Samarqand, 2019. – B. 213.
4. uz.wikipedia.org.
5. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yolimizni qat'iyat bilan davom etirib, yangi bosqichga kotaramiz, – T.: "O'zbekiston", 2018. – B. 592.
6. Ракитов А.И. Философия компьютерной революции. М., 1989. – С. 58.
7. strategy.uz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida so'zlagan nutqidan.
8. Mark Menson. Hammasi rasvo. T.: "Muharrir". 2020. – B. 239.